

DUNA 1954

Atdörög a Szentháromság-teszt az égen, kezdődik az antropocén éra. Van új a nap alatt.

Hálót vonszolnak a partra a humánok, benne nyálkás hús, de nem hal. A szeme nyitva, de nem néz. A többiek körülállják a csudalényt, tanakodnak, mi lehet, honnan érkezett, milyen lehet az íze. Tisztogatom magam, nyújtózkodom, előbb-utóbb úgyis kapok belőle.

Itt lent, a csendes Duna mellett elég sok mindenfélét vonszolnak ki a vízből. Még csak egy éves voltam aktuális életemben, amikor nagy csapat humánt hozott az ordító, bűdös teherautó. Nem bírom a humánoknak ezt a pöfögő micsodáját, már két életem ment rá, hogy látni ugyan láttam a közeledő fényt, hallani is hallottam azt a kretén hangot, érezni is éreztem a benzinszagot, mégis elcsapott. És a többiek is folyton így járnak. Ez van, *let's face it*: a humánok saját képességeik és bírvágyuk arányát, mi macskák a sebességet nem tudjuk elég jól bemérni. Úgyhogy inkább egy ilyen helyen születtem újra, ahol kevés a gép és kevés az út, forgalom pedig jóformán nincs is. Csak hidegháború.

Persze egy ilyen helyen melósbabb az élet. Ha kevés és ágrólszakadt a humán populáció, akkor nincsenek kukák, és ha nincsenek kukák, akkor mit eszik egy ilyen magamfajta szabadúszó? Minden falat egérért, pocokért, verébért órákig kell lesben állni. Plusz a hideg. Két barakkon kívül más épület nincs, télen kegyetlenül fúj a krivec, nagyobb sebességgel, mint azok az autók, amelyek elgázoltak hajdanán. Csak éppen ennek a sebesség-

nek nincs súlya, nincs tárgya, nincs semmije; nem tudni, honnan jön és hová megy. Csak sebesség.

Viszont a tavasz, az oké. Megőrjít, de oké. És a nyár, a nyár az überoké. Az a finom, meleg, sós pára, ami a tenger felől idelibeg, a heverés a napon, az árnyékban, a *dolce vita*, a buján rohadó anyag. Nem is keresem ilyenkor senkinek se a társaságát, csak nézem messziről, ahogy hajlong a kis humáncsapat combig a rizsben, és sarlóval vágják a szárazakat, közben meg sikítoznak, hogy jaj, pióca, megint, csapkodnak, de mennek tovább a rizsben, mert a hidegháborúban ez jutott nekik.

Bezzeg komolyabb helyeken dübörög a fenyegetőzés-politika, a jók vs. rosszak filmipar, a nukleáris Wimbledon. Látják és tudják, mert mutatják és magyarázzák nekik, hogy kivel kell tartani. Háttérben a dekoratív elemek: pálmafák, esőerdők, jégmezők, óceánok, mind tele kevésbé fotogén élőlényekkel, akik meg fogják szívni, de ez ott nem téma.

Itt viszont, ahol a Duna nemsokára beleömlik a tengerbe, olyan humánok robotolnak, akiknek nincsenek közös nézeteik, de vannak közös adottságaik, mint például az, hogy háromszékiek, magyarul beszélnek és míg el nem vették tőlük, elég nagy földterületet birtokoltak. Csapkodják magukról a piócákat, aztán munka végeztével a barakkban sivalkodnak, mert éppen arra jár egy egér vagy egy patkány. Alig van értelmes mozdulatuk. El vannak tévedve, ők se tudják, miért vannak itt. Csak.

A holocén korszak úgy végződött, hogy a humánok kifejlesztették a saját maguk kipusztításának képességét, és annyira megszire mentek, hogy kihalásukat csak a teljes bolygó kipusztításának a képessége tudta megállítani. Eddig. Természetesen minden humán másként lett paranoiás, de csak nagy tömegben válnak igazán veszélyesekké (de talán ez minden mozgásra képes élőlényel így van).

Bezzeg a fák, a növények, a kövek nem örülnek meg.

Mi is csak akkor, ha nem áll módunkban eleget meditatálni.

Budapesten is ott volt a Duna, amikor ott éltem, éppen rengeteg patkány futkosott meg úszott. Egyébként mi, macskafélék is jól úszunk, de vizes bundában nem lehet meditatálni. Szóval Budapest: a melegháború már a vége felé járt, mégis öldösték egymást, géppisztollyal, bele a Dunába. Láttam. Volt, aki megelőzte a lövést, beugrott a jeges Dunába, majd kiúszott a partra. Ilyenkor kicsit újra respektálni kezdtem a humánokat. Mert, még ha esik is az eső, élni jó.

Alapvetően az a humánokkal a gond, hogy nem meditatálnak és nem nyújtózkodnak eleget. A kölykeik még viszonylag ügyesen mozognak, de a kifejlett példányok többnyire szögletesek, merevek, és annyira átveszi fölöztük az uralmat a gravitáció, hogy minden marhaságot be lehet adni nekik. Na mindegy, itt, a lenti Dunánál ezek teljes tudatlanságban élnek, őket még át se verték. Csak ki-semmizték.

Fogalmuk sincsen, mi változott meg nagyjából végérvényesen tíz évvel ezelőtt. Nem tudják, hogy már nem arról szól a történet, hogy kié a föld és kié az eszköz, arról sem, hogy ki marad életben és ki hal meg, mert mindenki meghal és a föld is meghal, meghalnak a fák és a növények, még a szúnyogok is kipusztulnak.

Igaz, hogy mindennek itt, a dobrudzsai sztyeppén és a csendes nagy folyó árterületén semmi nyoma: a rizs ugyanúgy nő, mint azelőtt, a verebek ricsajoznak, a halak úszkálnak, a szúnyogok vígan rajzanak. A nap reggel fölkel és este lenyugszik, mint Kopernikus előtt.

Szedik a rizset, és nem tudják, hogy van új a nap alatt.

Csapkodják magukról a piócákat, és nem tudják, hogy van új a nap alatt.

Hajkurásszák a patkányokat, és nem tudják, hogy van új a nap alatt.

Különös, hogy nyáron nem próbálnak meg belefulladásni a Dunába, csak tavasszal meg ősszel.

A krivec miatt télen mi is, mind a huszonegyen összeverődünk, és bekérezkedünk a humánok barakkjába. Huszonegyen vagyunk, mert bár nagy a szaporulat, gyors a

lemorzsolódás is. Zina főz nekünk puliszkát, mi mellé fogunk néhány egeret, sokat alszunk, elvagyunk. Odakint viharos szél kavarja a havat. Beczásy szeret minket megszámolni, amikor kiteszi nekünk a puliszkát a tányérokba. Ő majdnem annyit medít és nyújtózkodik, mint mi. Ugyan nem tud a Szerkentyúról, a Kisfiúról és a Kövér Emberről, de végigjárva az ő *Jornada del Muertóját*, már nem paranoiás. Szomorúságban lebeg, mint azok, akik megtapasztalták, ha elég sokáig pörögsz kelet felé, nyugatra érsz, *so death doth touch the resurrection*.

J. Robert Oppenheimer vezette a Szentháromság-tesztet. Gyötrődött, hogy milyen jó, hogy sikerült a robbanás. Lehet-e etikus a nukleáris megtorlás. John Donne metafizikus költészetével vigasztalódott, miszerint halál vezet feltámadáshoz. A japán halált le kellett állítani, oké, Hirosimából nem is maradt semmi, a Kisfiú dörgött át az égen, s megjelent a gombafelhő. De miért kellett a Kövér Embert ráereszteni Nagaszakira? Oppenheimer nem akarta ezt, de a feltámadásról visszapattanva gellert kapott a kilőtt halál, és már Hitlerék rég főbe lőtték magukat, de a bombák egyre jobbak lettek, egyre több pénzt nyomtak beléjük, és lett hidegháború a szovjetekkel, és szupertitkos kísérletek a fikció határán vagy azon is túl. Hol volt már a tizennégy sornyi szent szonett? *Today it's raining in paradise*.

Oppenheimert részint azzal vádolták, hogy a szovjet titkosszolgálatnak szivárogtatott információkat az atombombáról, részint azzal, hogy azt képzeletben a tragikus hülyéje, hogy a tudomány eredményeit nem használhatják fel politikai érdekek kénye-kedve szerint.

Megfigyeltem, hogy a humánok többsége nyugtalan lesz, ha nem ért valamit. Nyugtalanáguk, ez természetes, erőszakban manifesztálódik. Ezért is kerülöm azokat a humánokat, akik gügyögve felém kapkodnak. Ha cirógatásra vagy melegségre vágyom, kiválasztom a leghidegebbet, legközömbösebbet.

Beczásy semmit nem mesélt el Zinának a kihallgatásokról, a kínvallatásokról, s hogy utána a lábától fogva vonszolták halottnak tűnő testét azzal a gondolattal, hogy másnap

elkaparják a börtön udvarán. Kint fúj a krivec, bent jó meleg volt, én egyenesen a tűzhely tövében tanyáztam, és Beczásy arról ábrándozott, milyen nagyszerű a dobrudzsai föld összetétele, mert a felégetett száraz nád hamujából meg az elrohadt gyökérszálból ötven-száz centiméternyi kitűnő humuszréteg keletkezett, vízpumpákkal a Dunából az alulról öntözés is megoldható, a tisztességesen megfizetett lányok a környező falvakból szépen gyomlálnak, az árterületre, a homokosabb részre napraforgót és szemesbabot érdemes ültetni, a kertészetekbe paradicsomot, paprikát, uborkát, padlizsánt, és a csíráztatott burgonyával is meg lehet próbálkozni, bár a nyári forróságban nem veszélytelen. Senkinek nincs oka kételkedni a szavaiban, ő erre gondolt, én meg arra, hogy idén halálra ítélték azt a hajdani pénzügyminisztert a pajtásai, aki hozzá járt vadászni, s akiről faggaták is a titkosszolgák, de hiába, ő azon kívül, hogy a csontokat az asztal alá dobálja vacsora közben, és több nyelven beszélő szovjet felesége dobta fel, semmit nem tudott Lukáról, aki a nagyenyedi börtönben írogatta kegyelmi kérvényeit Gheorghiu-Dejhez, a kommunista önbírálat szellemében.

Édes elvtársam, életem-halálom kezsedbe ajánlom, bevallom, Sztálin, aki lehunyta már szemét, helyett neked, lelki elvtársam, hogy vétkeztem szóval és cselekedettel és mulasztással, kicsapongó életet éltem, következtéppen szifilisz lettem, meg leprás meg szabotázs, de szánom-bánom, és engedjenek engem innen ki a picsába, nem gondolhatod ezt komolyan, az Atya, a Fiú és a Párt legyen mindenkor tevéled. Gheorghiu-Dej olvasatlanul dobta ki Luka leveleit, a halálos ítéletet életfogytra változtatta, így az különösebb kínzások nélkül élhette végig életét a kies nagyenyedi börtönben. Szemben, mondjuk, Pătrășcanuval, akit azzal vádoltak, hogy

szalonkommunista és Tito-párti (akárcsak a szomszédban öt évvel korábban kivégzett Rajk László), megkínózták, koncepció perben halálra ítélték és megölték. *Today it's raining in paradise.*

Kint fúj a krivec, a humánok minden rongyot magukra vettek, amikor az árkokat kellett takarítaniuk. A Duna mellett, a töltésen vonultak libasorban, kinél kapa, kinél gereblye, elől ment dr. Sólyom Miklós kaszával a vállán. Még az arcuk is be volt bugyolálva, úgy nevettek magukon: itt megy a halálbrigád. Aztán Beczásynak lett egy lova, és akkor már nem a halálbrigáddal masírozott, hanem Puiu nevű lován. Ki adhatta ezt a nevet annak a lovacskának? Marcel Paukernek volt ez az egyik *nomme de guerre*-je, akit még a háború befejezése előtt koncepció perben kinyírt maga mellől a nagy Sztálin. Ana Paukerről olyan hírek terjengtek, hogy ő maga lőtte főbe a férjét Sztálin jelenlétében, de semmi nem klappolt ebben a történetben, csak a paranoia tünetei, az elhomályosult gondolkodás, a negatív érzelmek, a ráfogás és az önfelmentés minden etikai természetű kihívás alól. A szépen kettéosztott világban a jók (a rosszak) is üldözték és kínozták a jókat (a rosszakat). Az anekdota úgy szólt, hogy Sztálin megkérdezi Ana Paukertől, hogy mit tegyünk az árulókkal, mire a válasz: lőjük le. Jozsif Visszarionovics átnyújtja a revolverét, Marcelre mutat, Ana ló. Ehhez képest amikor Marcelt 1938. augusztus 16-án Moszkvában, a Butovón kivégezték, Ana a romániai Dumbraván ült a sitten. Később ő lesz a világon az első nő külügyminiszteri megbízatással. Aztán újra lecsukják, együtt Lukával és Teohari Georgescuval. Ana külügyminiszter volt, Luka pénzügyminiszter, Teo belügyminiszter, a moszkoviták szentháromsága. Amikor még fent voltak, hatalmuk teljében, a tömeg feléjük áradó spontán szeretetét egy rigmusban fejezte ki: „Ana, Luka, Teo, Dej / bagă spaima în burgheji”. *A frászt a burzsoáziába*, hát így valószínűleg meg a humánok a szabadság, egyenlőség, testvériség macskaszempontból is kétségtelenül méltányolható ideáját. Egyébként meg a negyedik a dalból, Dej, aki nem moszkovita volt,

részint az apró különbségek felismerésétől, részint a totális uralom iránt föltámadt csillá-píthatatlan igényétől hajtva beleverte a frászt kamarádjaiba is. Nem mintha ehhez nagy szüksége lett volna, de bőven akadt áruló, például Lukát vadászpajtása, Szenkovits is jól bemártotta. *Today it's raining in paradise*. A keveset meditáló és nyújtózkodó lények, akik olyan pontosan tudják, mi a jó és mi a rossz, ártatlanul pislognak az árulás hallatán, meg vannak lepve, össze vannak törve, megy a hiszti, mintha nem éppen ők cseréltek volna fel a szabadság–egyenlőség–testvériség hármasszavát a vadászatra, ájulásig.

Jött a három jégtörő a befagyott Dunán, örületes volt a zaj, aztán egyszer csak apadni kezdett a víz, mert valahol a jégtáblák teljesen elzárták a folyót. Ha nem tettek volna semmit, a falut elöntötte volna a Duna. Repülőök érkeztek, és fentről bombázták a jégtorlaszt, az egyik pilóta, Jadran Danica túl közel repült a jégtömeghez, felrobbant, meghalt. Ez lett volna a szabadulása előtti utolsó bevetése.

Nem tudom, ez ugyanaz a Jadran Danica-e, akit Beczásy nagyobbik lánya egyik nyáron kimentett a Dunából. Lement a partra Jadran az apjával, meleg volt, sütött a nap, cirpelték a tücskök és zümmögtek a szúnyogok, ért a paradicsom és a paprika és a dinnye, Beczásy ült a lován és intézkedett, Zina cigarettázott, nála ez a meditáció egy formája volt, részéről oké, Liliann meg, aki második éve velük volt, mert kirúgták az iskolából mint osztályellenséget, lesétált a Duna-partra úszni. Jadran Danica apja nemcsak vadászni akarta megtanítani a fiát, hanem sokat, fölmérhetetlenül sokat vadászni. A humánok technikája szerint ezt megfélemlítéssel kezdte, hogy kialakuljon a kölyökben az elhomályosult gondolkodás, a ráfogás, az önfelmentés minden etikai természetű dilemma alól, az *immesurable evil*hez szükséges negatív érzelmi beállítottság. Hiába volt a kisfiú jó úszó, ha apja, egy kövér ember mintegy játékból többször durván lenyomta fejét a víz alá. Aztán nem bukkant fel. Az apja erre nem számított, nem megfojtani akarta, csak az önérzetét akarta szétroppantani, úgyhogy segítségért kiál-

tott. Liliann látta az egész folyamatot, besétált a Dunába, lebukott a víz alá, és egyik karjával magához ölelve kivonszolta a gyereket a partra. Ott kipumpálta belőle a vizet, Jadran magához tért, az apa meg csak ült a földön meglepődve, összetörve, felhúzott térdei közé lógatva fejét. *Today it's raining in paradise*.

A hidegháború hajnalán, a *Time* magazin 1948. szeptember 20-i számának címlapján Ana Pauker portréja volt. Akkoriban a legbefolyásosabb nők egyikének számított. A cikk címe: „A lány, aki utálta a habcsókot”. Arról nem volt szó, hogy milyen volt Bukarestben úgy felnőni, hogy a törvények nem engedik iskolába járni, milyen volt zsidókat menteni a pogrom idején, a cél az volt, hogy egy szörnyeteg jelenjen meg a nyájas, habcsók-szerető olvasók előtt.

Beczásy kisebbik lánya minden hónap elején kapott postán kis pénzt Dobrudzsából, s ő egyenesen a cukrászdába ment, és rendelt három bombát. A hányingerrel küszködött a magára hagyott kicsi leányka, de havonta egyszer magába nyomta. Ezt persze nekem itt, a dobrudzsai hidegben, Beczásy és Zina társaságában tulajdonképpen nincs honnan tudnom, úgyhogy semmi sem gátol meg abban, hogy azokat a süteményeket, amiket Tányicska havonta egyszer következetesen magába diktált, Szerkentyűnek, Kisfiúnak és Kövér Embernek nevezzem.

Volt az a vicc, hogy felhívják a jereváni rádiót:

– Kérem szépen, meg tudják mondani, miért sétál Ana Pauker esernyővel Bukarest utcáin, mikor hétágra süt a nap?

– Hogyne, kérem: mert Moszkvában esik.

Kongóban esik, Monroviában esik, Bagdadban esik, Falludzsában esik, Jeruzsálemben esik, Bissau-Guineában esik.

Engem is megmentett a bombázó szépség pár évvel később, Rómában, abandonált kis cica voltam, ott reszkettem a sötét utcán egyedül, amikor táncos léptekkel arra jött szőke hajával, uszályos ruhájával, föltett a fejére, nevetett. Aztán meglátta a Trevi-szökőkutat, *today it's raining in paradise*, letett a földre, és hiába nyávogtam, begázolt a vízbe, vissza se nézett.